

Пампура Ігор Іванович,
старший науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7202-1391

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА СКЛАДОВА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

У статті висвітлено стан нормативно-правової розробленості психологічного забезпечення в органах системи МВС України. Здійснено аналіз нормативно-правової бази, що врегульовує питання психологічного забезпечення у центральних органах виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України. За результатами проведеного аналізу визначено проблемні питання, які потребують нагального вирішення, зокрема щодо єдиного розуміння та формулювання базових понять у нормативно-правових документах та нормативного урегулювання кваліфікаційних вимог до професії психолога в системі МВС України. Окреслено шляхи можливого вирішення зазначених питань.

Ключові слова: психологічне забезпечення, нормативно-правовий документ, органи системи МВС України, система психологічного забезпечення, психолог, підрозділ, основні напрями діяльності, кваліфікаційні вимоги.

Війна в державі, складні соціально-політичні та економічні зміни, духовна криза у суспільстві акцентували увагу на збереженні здоров'я особистості правоохоронця, пошуку дієвих засобів і методів впливу задля ефективного виконання ними службових обов'язків та підтримання внутрішньої безпеки держави.

Процеси реформування, які останніми роками відбуваються в нашій державі, активно проходять і в центральних органах виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України (далі – ЦОВВ МВС України). Одним із актуальних питань, яке у процесі реформування зазначених центральних органів виконавчої влади, вже набуло певних змін, але потребує подальшої розробки та вдосконалення (враховуючи специфіку діяльності та завдань, які вони виконують), є питання функціонування системи психологічного забезпечення відповідних структур.

Слід зауважити, що комплексне психологічне забезпечення створює сприятливі умови для зниження нервово-психічної нестійкості, ситуативної та особистісної тривожності, суб'єктивного стану, сприяє адекватній та прискореній адаптації до умов професійної діяльності, подоланню вираженої втоми та перевтоми фахівців під час виконання професійних обов'язків та службових завдань.

Система психологічного забезпечення є необхідною для оптимізації людського

чинника в системі Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України, що базується на інтеграції вимог до працівника, його рівня професійної компетентності та задоволеності результатами діяльності, а також ефективного виконання ним службових обов’язків. Вона являє собою комплекс необхідних і цілеспрямованих заходів щодо формування, підтримання та відновлення низки професійних психологічних якостей, які забезпечують високий професіоналізм кожного правоохоронця в будь-яких умовах діяльності. Особливої актуальності набуває питання розробки цілісної системи психологічного забезпечення: від етапу професійної орієнтації до етапу вищих професійних досягнень.

У постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 28.10.2015 № 878 (пп. 30. п. 4) зазначено, що система психологічного забезпечення державних службовців МВС та центральних органів виконавчої влади, підпорядкованих МВС України, організовується Міністерством [7]. Її діяльність регламентована відомчими нормативними документами Національної поліції України (далі – НПУ), Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), Національної гвардії України (далі – НГУ), Державної міграційної служби (далі – ДМС), Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ).

У Національній поліції України та закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (далі – ЗВО МВС України) система психологічного забезпечення реалізовується відповідно до чинного законодавства, а саме: Конституції України, законів України «Про Національну поліцію», «Про охорону праці», «Про психіатричну допомогу», положень «Про Міністерство внутрішніх справ України», «Про Національну поліцію» тощо. У НГУ регламентується згідно з Положенням «Про Міністерство внутрішніх справ України», в ДСНС – Кодексом цивільного захисту України, «Положенням про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу», в ДПСУ – законами України «Про Державну прикордонну службу України», «Про військовий обов’язок і військову службу».

Система психологічного забезпечення вказаних центральних органів виконавчої влади безпосередньо регулюється такими нормативними документами:

– «Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в НГУ» наказ МВС України від 08.12.2016 № 1285 [8];

– «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» наказ МВС України від 31.08.2017 № 747 [10];

– «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» наказ МВС України від 06.02.2019 № 88 [9];

– «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України» наказ МВС України від 09.03.2021 № 179 [11].

Водночас варто зазначити, що в інформаційно-пошуковій системі «Законодавство України» та на інтернет-порталі МВС України наразі відсутні нормативно-правові

документи, які врегульовують питання психологічного забезпечення у Державній міграційній службі України та Головному сервісному центрі МВС України.

Одним із основних аспектів формування та подальшого функціонування системи психологічного забезпечення органів системи МВС України є визначення базових понять. Саме чітке їх формулювання сприяє уникненню двозначності у трактуванні відповідних явищ, процесів і процедур, а закріплення відповідних понять у нормативно-правових актах регламентує правові та організаційні засади їх подальше використання. Визначення поняття психологічне забезпечення має враховувати та розкривати сутність основних напрямів та етапів процесу організації та здійснення відповідної діяльності. Обов'язково повинна бути врахована специфіка професійної діяльності відповідних органів системи МВС України.

На основі проведеного аналізу нормативно-правових документів підпорядкованих органів системи МВС України встановлено, що поняття «психологічне забезпечення» має різне смислове наповнення. Зокрема:

- комплекс організаційних, методичних, просвітницьких, психопрофілактичних, практичних, психологічних заходів, спрямованих на запобігання впливу ризиконебезпечних чинників професійної діяльності, збереження фізичного та психічного здоров'я, підвищення психологічної стійкості, надійності та готовності (наказ МВС України від 06.02.2019 № 88) [9];

- комплекс психодіагностичних, психоформуєчих, психопрофілактичних і психокорекційних заходів, спрямованих на вивчення, формування та розвиток в особового складу НГУ професійно важливих психічних якостей, підтримання та відновлення оптимальних психічних станів, необхідних для успішного виконання службово-бойових завдань, збереження високого рівня психологічної безпеки та психологічного стану, запобігання виникненню професійної деформації (наказ МВС України від 08.12.2016 № 1285) [8];

- комплекс психодіагностичних, психопрофілактичних і психокорекційних заходів, спрямованих на вивчення, формування та розвиток в осіб рядового і начальницького складу, рятувальників та працівників професійно важливих психологічних якостей, підтримання позитивних психічних станів, необхідних для успішного виконання завдань за призначенням та збереження високого рівня психологічної безпеки (наказ МВС України від 31.08.2017 № 747) [10].

У наказі МВС України від 09.03.2021 № 179 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України», який регламентує організацію, основні завдання і процедуру здійснення психологічного забезпечення особового складу ДПСУ, відсутнє визначення самого базового поняття.

Результати наведеного вище аналізу вказують на наявність різних підходів до визначення поняття «психологічне забезпечення». Наявним є факт майже ідентичного формулювання цього поняття та заходів його реалізації у одних органах та суттєву відмінність у трактуванні відповідного поняття у інших. Нами вбачається, що задля уникнення наявних розбіжностей доцільно оцінити реальний стан психологічного забезпечення у зазначених органах та, враховуючи специфічність завдань, які вони виконують, надати чітке визначення відповідним базовим поняттям.

Визначення основних напрямів психологічного забезпечення в системі МВС України є ще одним аспектом, якому слід приділити увагу. Відповідно до наказу МВС України від 06.02.2019 № 88 основними напрямами психологічного забезпечення НПУ та ЗВО МВС України є [9]:

1. Психологічне вивчення об'єктів системи психологічного забезпечення – процес визначення в особи провідних індивідуально-психологічних особливостей, якостей і рис характеру, мотивації її поведінки, психофізіологічних, емоційних реакцій та станів, закономірностей перебігу психічних процесів, рівня розвитку інтелекту, пізнавальної сфери, особливостей мислення, пам'яті, уваги, емоційно-вольової сфери, способу прийняття самостійних рішень, наявності лідерських тенденцій, загального розвитку комунікативних якостей, схильності до управлінської діяльності, прогнозування стресостійкості, успішності у певних умовах професійної діяльності, психологічної готовності до несення служби в екстремальних ситуаціях.

2. Психологічна підготовка об'єктів системи психологічного забезпечення – процес формування у працівників поліції, поліцейських ЗВО МВС України, курсантів (слухачів) професійно-психологічної надійності, стійкості, готовності до різноманітних умов службової діяльності, навичок конструктивної комунікації з населенням.

3. Психопрофілактична робота щодо об'єктів системи психологічного забезпечення – комплекс організаційних, психологічних, просвітницьких, психопрофілактичних заходів, що проводяться з метою підтримки оптимальної працездатності працівників поліції, курсантів (слухачів), поліцейських ЗВО МВС України, зведення до мінімуму впливу на них несприятливих чинників службової діяльності, збереження їх психологічного та фізичного здоров'я.

4. Підтримка та оптимізація соціально-психологічного клімату в колективах – процес формування оптимальних соціально-психологічних умов для підтримки високої працездатності та ефективної діяльності колективів.

5. Психологічне супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі в ході проведення ними оперативних заходів та слідчих дій – комплекс організаційних, просвітницьких, психологічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності працівників поліції із забезпечення публічної безпеки та порядку, протидії злочинності.

6. Психологічне супроводження освітнього процесу у ЗВО МВС України – комплекс заходів, спрямованих на забезпечення адаптації курсантів (слухачів) до умов навчальної і подальшої службової діяльності, сприяння їх особистісному зростанню та професійному становленню.

Наказом МВС України від 08.12.2016 № 1285 визначено, що напрямами психологічного забезпечення НГУ є [8]:

1. Професійно-психологічний відбір.
2. Професійно-психологічна підготовка.
3. Психологічний супровід виконання службово-бойових завдань.

4. Вивчення соціально-психологічного клімату у військових колективах, психологічна оцінка надзвичайних подій.

5. Психопрофілактика, психологічна допомога та реабілітація, професійна підтримка психологів.

Наказом МВС України від 09.03.2021 № 179 встановлено, що напрямками психологічного забезпечення ДПСУ є [11]:

1. Професійно-психологічний відбір.
2. Професійно-психологічна підготовка.
3. Психологічний супровід виконання завдань з охорони державного кордону.
4. Вивчення СПК.

5. Психопрофілактика, психологічна допомога, психологічне відновлення, професійна підтримка працівників психологічної служби.

Наказом МВС України від 31.08.2017 р. № 747 встановлено, що основними складовими психологічного забезпечення ДСНС є [10]:

1. Професійно-психологічний відбір кандидатів на службу цивільного захисту, роботу (для рятувальників) до органів і підрозділів цивільного захисту, навчання до НЗ ДСНС.

2. Психологічна підготовка осіб рядового і начальницького складу.

3. Психологічний супровід осіб рядового і начальницького складу, рятувальників під час виконання завдань за призначенням.

4. Вивчення СПК у колективах органів і підрозділів цивільного захисту.

5. Здійснення заходів психопрофілактики, надання психологічної допомоги, проведення заходів психологічного відновлення осіб рядового і начальницького складу, рятувальників та працівників.

6. Надання безоплатної екстреної психологічної допомоги постраждалим унаслідок надзвичайних ситуацій.

Тож загалом існують відмінності у кількості напрямів психологічного забезпечення у кожному підпорядкованому підрозділі МВС України, які залежать від специфіки їх діяльності. Також встановлено, що наказом МВС України від 06.02.2019 № 88 розділено напрям «Психологічне супроводження» на два, а саме: психологічне супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі в ході проведення ними оперативних заходів та слідчих дій та психологічне супроводження освітнього процесу у ЗВО МВС України.

Загалом можна виокремити такі основні напрями:

1. Професійний психологічний відбір.
2. Професійно-психологічна підготовка.
3. Психологічне супроводження проходження службової діяльності.
4. Підтримка та оптимізація соціально-психологічного клімату.
5. Психопрофілактична робота щодо об'єктів системи психологічного забезпечення.

Фундаментом ефективного функціонування системи психологічного забезпечення є якісно підібраний і компетентний склад психологів. Як зазначає заступник Міністра внутрішніх справ К. Павліченко: «Саме психологи системи МВС першими приходять на допомогу громадянам, що перебували в стресових життєвих ситуаціях, а також після перебування у районах бойових дій. Це збільшує навантаження на кожного фахівця-психолога» [5].

Професіоналізм психологів визначається їх індивідуально-характерологічними особливостями і фаховою компетентністю. Професійна компетентність психологів залежить від отриманої базової психологічної освіти та розуміння особливостей діяльності правоохоронних органів. Базові вимоги до професії, основні професійно-важливі якості відображені у професіограмі.

У низці нормативних документів європейських і міжнародних організацій велику увагу приділяється компетентнісному підходу фахівця. Зокрема у 2018 р. Європейська комісія у «Пропозиціях Рекомендації ради щодо ключових компетенцій до навчання впродовж життя» визначили та ратифікували новий перелік ключових компетентностей [14].

У Національному класифікаторі ДК 003:2010 (чинний, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327, остання редакція від 29.12.2022) наявні професії практичного психолога закладу освіти, головного психолога, практичного психолога (соціальна сфера), психолога установи соціального захисту, судового психолога-експерта, лікаря-психолога, клінічного психолога, психотерапевта, а психолога, що працює у сфері правоохоронних органів (НПУ, ДСНС тощо) нормативно не визначена [4].

Варто акцентувати увагу на тому, що до 2019 р., на рівні МВС України було нормативно урегульовано вимоги до професії у вигляді «Кваліфікаційні вимоги до працівників служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» (наказ МВС України від 28.07.2004 № 842). Наразі низка професійних вимог прописані у відомчих нормативних документах підпорядкованих підрозділів МВС України.

Зокрема наказом МВС України від 06.02.2019 № 88 визначено, що психологами поліції та ЗВО призначаються особи, які мають вищу освіту, що відповідає ступеню магістра в галузі психології. Цим документом закріплено основні функції психологів поліції та психологів ЗВО. Водночас у підрозділах психологічного забезпечення працюють психологи, старші та головні психологи, фахівці з психологічного забезпечення ЗВО, начальники підрозділів психологічного забезпечення, які різняться за своїми функціональними обов'язками і повинні мати певні кваліфікаційні вимоги перед призначенням на посаду з урахуванням професійного рівня та досвіду роботи [9].

У НГУ наказом МВС України від 08.12.2016 № 1285 урегульовано певні вимоги до професії. На посади психологів можуть призначати осіб з вищою освітою за спеціалізацією «психологія», за поданням командирів (начальників) військових частин після обов'язкового погодження кандидатури з начальником відділу психологічного забезпечення Головного управління НГУ. Також встановлено вимоги на посади керівників підрозділів психологічної служби НГУ. Зокрема на:

- посаду начальника відділу психологічного забезпечення Головного управління НГУ призначаються фахівці з освітнім ступенем магістра, за спеціалізацією «Психологія» і загальним стажем на посадах психологічної служби не менше трьох років;

- посаду начальника відділення (групи) психологічного забезпечення, психологічної служби військової частини призначаються особи з освітнім ступенем

© Pampura Ihor, 2023

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2023.4\(62\).23](https://doi.org/10.36486/np.2023.4(62).23)

Issue 4(62) 2023

<https://naukaipravookhrona.com/>

магістра, спеціалізацією «Психологія» та загальним стажем на посадах психологічної служби не менше двох років [8].

Також у наказі установлено напрями та основні завдання психологічного забезпечення НГУ. Однак, основні обов'язки психологів НГУ відповідно до займаної посади не прописані. Тому потребують удосконалення кваліфікаційні вимоги (завдання та обов'язки) до психолога НГУ.

Згідно з наказом МВС України від 31.08.2017 № 747, визначено, що у ДСНС України психологічне забезпечення службової діяльності здійснюється посадовими особами психологічної служби. Основними складовими психологічного забезпечення є: професійно-психологічний відбір кандидатів, психологічна підготовка осіб рядового і начальницького складу, психологічний супровід, вивчення соціально-психологічного у колективах; здійснення заходів психопрофілактики, надання психологічної допомоги, проведення заходів психологічного відновлення та надання безоплатної екстреної психологічної допомоги постраждалим унаслідок надзвичайних ситуацій. У розділі «Організація надання психологічної допомоги» визначено обов'язки та функції керівника і психологів за напрямками діяльності Зведеної групи для роботи з постраждалими (оперативний, по роботі з постраждалим населенням, по роботі з родичами загиблих, по роботі з особами, які залучаються до виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт) [10]. Таким чином, цим наказом не визначено вимоги до кваліфікаційного рівня фахівця та обов'язки психолога психологічної служби ДСНС України. Також не прописано кваліфікаційні вимоги на посаду психолога, старшого психолога, начальника психологічної служби з урахуванням їх професійного рівня та досвіду роботи.

У ДПСУ наказом МВС України від 09.03.2021 № 179 частково урегульовано кваліфікаційні вимоги до фахівця підрозділу психологічного забезпечення [12]. Зокрема установлено, що на:

- посаду керівника підрозділу психологічного забезпечення Адміністрації Держприкордонслужби призначаються особи, які мають вищу освіту, що відповідає ступеню магістра за спеціалізацією «Психологія», та загальний стаж на посадах психологічної служби не менше трьох років;

- посаду начальника підрозділу психологічного забезпечення органу Держприкордонслужби призначаються особи, які мають вищу освіту, що відповідає ступеню не нижче магістра за спеціалізацією «Психологія», та загальний стаж на посадах психологічної служби – не менше двох років;

- посади психологів органів та підрозділів Держприкордонслужби, окремих регіональних центрів комплектування призначаються особи з вищою освітою, що відповідає ступеню не нижче бакалавра за спеціалізацією «Психологія», за поданням начальників органів після обов'язкового погодження кандидатури з підрозділом психологічного забезпечення Адміністрації Держприкордонслужби [11].

Цим наказом визначено напрями та основні завдання психологічного забезпечення ДПСУ, але не уточнено обов'язки фахівців та не розмежовано їх відповідно до займаної посади.

Варто зазначити, що психолог правоохоронних органів також може виконувати функціональні обов'язки поліграфолога відповідно до вимог специфіки діяльності та за наявності відповідної освіти. Однак у класифікаторі професій аналогічно відсутня професія психолог-поліграфолог, хоча наказом Міністерство економіки України 25.10.2021 № 810 «Про затвердження Зміни № 10 до Національного класифікатора ДК 003:2010» до Класифікації професій унесено професію «поліграфолог» [8].

Проведений аналіз засвідчує, що подальшого урегулювання потребує питання розроблення єдиних нормативних кваліфікаційних вимог до професії психолога (спільних для усіх психологів відповідних служб органів та підрозділів системи МВС України) та внесення їх до Національного класифікатора професій.

Актуальність проблематики нормативної розробленості питання психологічного забезпечення в органах системи МВС України підсилюється війною та демонструє необхідність перегляду й удосконалення системи на юридичному та психологічному рівнях.

Складність поняття «психологічне забезпечення» на нормативному рівні вказує на багатозначність його трактування. Доцільним є закріплення єдиного чіткого формулювання базових понять у нормативно-правових документах, у тому числі і поняття «психологічне забезпечення».

Існує потреба у розробленні єдиної загальноприйнятої для усіх підпорядкованих органів системи МВС України моделі психологічного забезпечення.

Нагальною є потреба нормативного урегулювання питання кваліфікаційних вимог до професії психолога (створення єдиних вимог для психологів усіх підпорядкованих органів системи МВС України) та внесення відповідних змін і доповнень до Національного класифікатора професій.

Потребують перегляду та подальшого вдосконалення усі напрями системи психологічного забезпечення. Обов'язковим є урахуванням наявної на сьогодні ситуації, пов'язаної з військовим вторгненням росії в Україну, та відповідним залученням особового складу органів системи МВС України до низки завдань, які були не передбачені до виконання у мирний час (перебування у активних бойових діях, поранення, перебування у полоні, участь у вирішенні завдань, пов'язаних з наслідками масової загибелі мирного населення, тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білас А.І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження. Львів: Львівська політехніка, 2016. 238 с.
2. Діяльність. Реформа МВС. Сайт МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/reform-ministry-internal-affairs> (дата звернення: 11.09.2023).
3. Етичний кодекс психолога. URL: <http://nsj.gov.ua/files/1448287570> (дата звернення: 11.09.2023).
4. Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#n3> (дата звернення: 11.09.2023).
5. Павліченко К. Систему психологічного забезпечення в органах МВС буде адаптовано до

© Pampura Ihor, 2023

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2023.4\(62\).23](https://doi.org/10.36486/np.2023.4(62).23)

Issue 4(62) 2023

<https://naukaipravookhrona.com/>

реалій війни. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kateryna-pavlichenko> (дата звернення: 11.09.2023).

6. Про затвердження Зміни № 10 до національного класифікатора ДК 003:2010: наказ Міністерство економіки України 25.10.2021 № 810 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0810930-21#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

7. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

8. Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в НГУ: наказ МВС України від 08.12.2016 № 1285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

9. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: наказ МВС України від 06.02.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

10. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій: наказ МВС України від 31.08.2017 № 747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

11. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України: наказ МВС України від 09.03.2021 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0533-21#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

12. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 28.07.2004 № 842. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-04> (дата звернення: 11.09.2023).

13. EFPA Meta-Code of Ethics. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9781444306514.app1> (дата звернення: 11.09.2023).

14. Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. EUROPEAN COMMISSION. Brussels. 17.1.2018 COM. 2018. 18 p.

15. Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists. URL: <https://www.iupsys.net/about/declarations/universal-declaration-of-ethical-principles-for-psychologists/> (дата звернення: 11.09.2023).

REFERENCES

1. Bilas, A.I. (2016). *Pravookhoronna diialnist krain YES: porivnialno-pravove doslidzhennia*. "Law enforcement activities of the EU countries: a comparative legal study". Lviv. Lvivska Politehnika. 238 p. [in Ukrainian].

2. Diialnist. Reforma MVS. "Activity. Reform of the Ministry of Internal Affairs". Website of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/reform-ministry-internal-affairs>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

3. Etychnyi kodeks psykholoha. "Code of ethics of a psychologist". URL: <http://nsj.gov.ua/files/1448287570>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

4. Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy «Klasyfikator profesii». "The national classifier of Ukraine 'Classifier of professions' DK 003:2010", approved by the order of the Derzhspozhivstandard of Ukraine dated 28.07.2010, No. 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#n3>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

5. Pavlichenko, K. Systemu psykholohichnoho zabezpechennia v orhanakh MVS bude adaptovano do realii viiny. "The system of psychological support in the bodies of the Ministry of

Internal Affairs will be adapted to the realities of war”. Uriadovyi Portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kateryna-pavlichenko>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennya Zminy № 10 do natsionalnoho klasyfikatora DK 003:2010. “On the approval of Amendment No. 10 to the national classifier DK 003:2010: order Ministry of Economy of Ukraine 25.10.2021, No. 810”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0810930-21#Text>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy. “On approval of the Regulation on the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 28.10.2015, No. 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п#Text>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro psykholohichne zabezpechennia v NHU. “On the approval of the Regulation on psychological support at NSU”: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 08.12.2016, No. 1285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii systemy psykholohichnoho zabezpechennia politseiskikh, pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy ta kursantiv (slukhachiv) zakladiv vyshchoi osvity iz spetsyficnymi umovamy navchannia, yaki zdiisniuiut pidhotovku politseiskikh. “On the approval of the Procedure for the organization of the psychological support system for police officers, employees of the National Police of Ukraine and cadets (students) of higher education institutions with specific learning conditions that train police officers: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 06.02.2019, No. 88”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Poriadku psykholohichnoho zabezpechennia v Derzhavnii sluzhbi Ukrainy z nadzvychnykh sytuatsii. “On the approval of the Procedure for psychological support in the State Emergency Service of Ukraine”: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 31.08.2017, No. 747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia Poriadku psykholohichnoho zabezpechennia v Derzhavnii prykordonnii sluzhbi Ukrainy. “On the approval of the Procedure for psychological support in the State Border Service of Ukraine”: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 09.03.2021, No. 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0533-21#Text>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

12. Pro podalshyi rozvytok sluzhby psykholohichnoho zabezpechennia operativno-sluzhbovoi diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy. “On the further development of the service of psychological support of the operational and service activities of the internal affairs bodies of Ukraine”: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 28.07.2004, No. 842. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-04>. (Date of Application: 11.09.2023) [in Ukrainian].

13. EFPA Meta-Code of Ethics. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9781444306514.app1>. (Date of Application: 11.09.2023) [in English].

14. Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. EUROPEAN COMMISSION. Brussels. 17.1.2018 COM. 2018. 18 p. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF. (Date of Application: 11.09.2023) [in English].

15. Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists. URL: <https://www.iupsys.net/about/declarations/universal-declaration-of-ethical-principles-for-psychologists/>. (Date of Application: 11.09.2023) [in English].